

Гуріненко І. Ю., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу наукової роботи та міжнародного співробітництва Академії пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля МНС України (м. Черкаси)

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВНЗ МНС УКРАЇНИ ДО МАСОВО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті описано розроблену та апробовану у ВНЗ МНС України факультативну дисципліну «Медіа-культура та масово-роз'яснювальна робота».

Ключові слова: професійна підготовка, масово-роз'яснювальна робота, медіа-компетентність, мас-медіа.

В статті описана разработанная и апробированная в ВУЗах МЧС Украины факультативная дисциплина «Медиа-культура и массово-разъяснительная работа».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, массово-разъяснительная работа, медиакомпетентность, масс-медиа.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відповідно до даних опитування державних інспекторів з пожежної безпеки (2010 р.) понад 95% респондентів у межах посадових обов'язків виконують завдання, пов'язані з організацією та проведенням масово-роз'яснювальної роботи. Організація названого виду професійної діяльності ускладнена низкою причин, зокрема застарілою, успадкованою від пожежної охорони Радянського Союзу системою протипожежної пропаганди, яка не враховує надбаний в останнє десятиріччя пласт наукової інформації у сфері прикладних комунікацій; несформованими у працівників медіа-компетентності, як однієї складової професійної компетентності, а також не достатньо сформованими вміннями та навичками створення психолого-педагогічних умов розвитку культури безпеки серед учнів навчальних закладів як найбільш інтерферентної групи населення; відсутністю наукових досліджень, об'єктом яких є масово-роз'яснювальна робота як засіб профілактики пожеж та надзвичайних ситуацій, причина яких зумовлена антропогенним фактором.

Ми визначаємо масово-роз'яснювальну роботу як комплекс заходів, який організовується з метою інформування та просвітництва заздалегідь визначених певних груп населення й орієнтований на вирішення перспективних завдань. Організація масово-роз'яснювальної роботи з питань пожежної та техногенної безпеки передбачає професійну підготовку майбутніх спеціалістів до названого виду професійної діяльності. Здійснюється підготовка курсантів у ВНЗ МНС України до масово-роз'яснювальної роботи в межах навчальної дисципліни «Організація пожежно-

профілактичної роботи» та спеціально розробленої, експериментальним шляхом апробованої факультативної дисципліни «Медіа-культура та масово-роз'яснювальна робота».

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Не зважаючи на численні розвідки, пов'язані із професійною підготовкою у вищій школі (Н. Дворнікова, І. Зязюн, О. Коберник, Л. Колтоқ, В. Кремень, В. Кузь, Н. Ничкало, О. Осадченко та ін.), та підготовкою фахівців пожежно-рятувальної служби зокрема (Ю. Антошків, О. Бикова, В. Бут, В. Вареник, Г. Грибенюк, А. Капля, М. Коваль, М. Козяр, О. Парубок, В. Покалюк, Ю. Приходько та ін.), професійна підготовка до масово-роз'яснювальної роботи курсантів ВНЗ МНС України не досліджувалася.

Разом з тим, на потребу вдосконалення професійної підготовки майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки до роботи з населенням в інформаційному суспільстві вказують Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція впровадження медіа-освіти в Україні, Концепція наукового забезпечення діяльності МНС України.

Формулювання мети та завдань статті. У цьому фрагменті нашого дослідження ми зосередимо увагу на технології професійної підготовки курсантів ВНЗ МНС України до масово-роз'яснювальної роботи, зокрема опишемо розроблену та апробовану у ВНЗ МНС України факультативну дисципліну «Медіа-культура та масово-роз'яснювальна робота».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Насамперед необхідно вказати на причини, які ускладнювали розробку

програми факультативної дисципліни:

- відсутність чітко регламентованих та затверджених рекомендацій для державних інспекторів з пожежної безпеки щодо організації та проведення масово-роз'яснювальної роботи;

- відсутність системи та методики підготовки майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки до масово-роз'яснювальної роботи;

- відсутність єдиної медіа-освітньої концепції для вищої професійної школи та методичних рекомендацій щодо застосування матеріалів мас-медіа у професійній підготовці майбутніх фахівців у сфері пожежної та техногенної безпеки.

При розробці програми дисципліни враховувалися філософські концепції Г. Маклюєна [4] про визначальну роль медійної технології в процесі розвитку людства, семіотичний підхід до вивчення явищ культури, виявлений у роботах Ю. Лотмана [3], У. Еко [1], О. Лосєва [2]. Праці зазначених учених склали методологічну основу факультативної дисципліни.

Розроблений курс факультативної дисципліни є частиною профільної підготовки курсантів і пов'язаний на засадах міжпредметного підходу з такими навчальними дисциплінами: «Культурологія», «Філософія», «Політологія», «Психологія діяльності в особливих умовах», «Організація пожежно-профілактичної роботи», «Організація управління в діяльності пожежної охорони та аварійно-рятувальних підрозділів». Особливість курсу полягала в довільному викладенні проблеми світового медіа-простору в контексті глобалізаційних процесів, висвітленні досягнень найвидатніших медіа-шкіл, засвоєнні правил створення медіа-текстів. Засвоєння змісту факультативної дисципліни мало допомогти курсантам самовизначитися в особистих світоглядних позиціях та духовних інтересах, зрозуміти своє місце в сучасному інформаційному суспільстві, критично сприймати та використовувати засоби мас-медіа у процесі життєдіяльності; здобути необхідні знання та вміння щодо конкретних видів масово-роз'яснювальної роботи серед населення.

Розроблена технологія підготовки до масово-роз'яснювальної роботи містить два структурних компоненти – теоретичну та практичну частини. Неможливо виокремити

будь-який компонент технології, наділивши його більшою вагою у курсі підготовки, позаяк зміст загальнотеоретичної підготовки курсантів, наділений специфічними особливостями, які зумовлені специфікою майбутньої професійної діяльності. Така специфіка, на жаль, не передбачає окремої дисципліни з медіа-освіти, що цілком природно та зрозуміло для нежурналістських спеціальностей. Взнявши до уваги важливість для майбутньої професійної діяльності курсантів саме практичного компонента підготовки, ми могли стверджувати про доцільність пошуків таких методів роботи щодо формування медіа-компетентності та підготовки до масово-роз'яснювальної роботи, які б враховували специфіку навчально-виховного процесу ВНЗ МНС України та містили необхідні теорію й практичні завдання. Структура факультативної дисципліни (див. рис. 1.1.) представлена у вигляді двох модулів – блоків інформації (тем), якісний та кількісний склад яких містить необхідне теоретичне підґрунтя для формування медіа-компетентності курсантів ВНЗ МНС України.

Отже, програма факультативної дисципліни спроектована у такий спосіб, що зміст кожного з двох завершених блоків-модулів відкриває можливість проектування єдиного змісту навчання, підпорядкованого комплексній навчально-виховній меті.

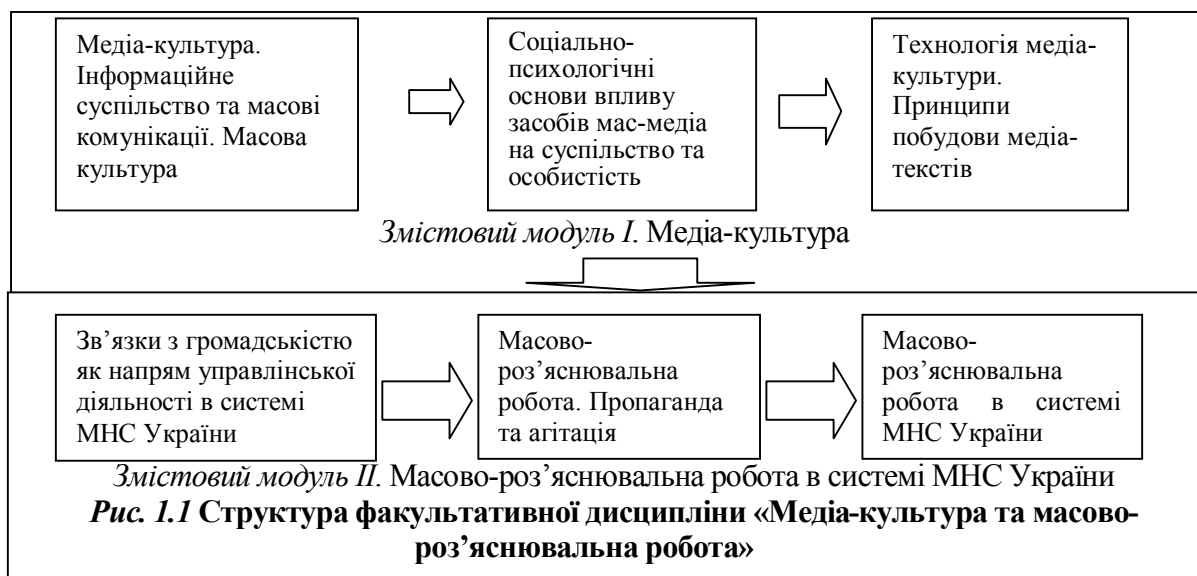
Перший модуль дисципліни – «Медіа-культура» ставить за мету сформуванню достатній та високий рівні медіа-компетентності курсантів, яка ґрунтується на формуванні вміння здійснювати критичний аналіз медіа-текстів, виявляти приховані техніки маніпуляції свідомістю, використання технік захисту проти негативного впливу тощо.

Основні завдання першого навчального модуля:

- досягти усвідомлення курсантами феномену медіа-культури;
- ознайомити з природою медіа-тексту та технологіями його побудови;
- формувати вміння здійснювати первинний аналіз матеріалів мас-медіа.

Зміст першого навчального модуля склали такі теми: «Медіа-культура. Інформаційне суспільство та масові комунікації. Масова культура», «Соціально-психологічні основи впливу мас-медіа на суспільство та особистість», «Технологія медіа-культури. Принципи побудови медіа-текстів».

Питання педагогіки

Другий модуль – «Масово-роз'яснювальна робота» – безпосередньо готує курсантів до роботи з групами громадськості, а також до створення власних медіа-текстів у процесі професійної діяльності.

Основу другого змістового модуля склали такі теми: «Зв'язки з громадськістю як напрям управлінської діяльності в системі МНС України», «Масово-роз'яснювальна робота. Пропаганда та агітація», «Масово-роз'яснювальна робота з питань профілактики пожеж та надзвичайних ситуацій в системі МНС України. Організація роботи з дружинами юних рятувальників-пожежників».

З метою підвищення якості засвоєних знань, умінь та навичок у курсі факультативної дисципліни курсантам пропонували виконати індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) – це обов'язковий для виконання у курсі вид завдання, який складається з двох частин: обов'язкової та додаткової (або варіативної).

Мета ІНДЗ полягає у поглибленні теоретичних знань, систематизації раніше вивченого, доповненні та розширенні світогляду в генезисі вирішення поставленої проблеми; формуванні навичок в організації та проведенні самостійних дослідів, набутті вміння аналізувати помилки та усувати недоліки з максимальною продуктивністю важливою для кінцевого результату.

Перша (обов'язкова) частина ІНДЗ передбачає підготовку та оформлення папки матеріалів за темою «Масово-роз'яснювальна робота з питань профілактики пожеж та надзвичайних ситуацій у системі МНС України». Зміст самостійно укомплектованої папки має містити всі практично значущі матеріали за трьома темами другого змістового модуля:

- матеріали щодо масово-роз'яснювальної роботи з питань профілактики пожеж та надзвичайних ситуацій (довільні);

- прес-реліз (текстовий документ для інформування цільової аудиторії) на самостійно обрану тему відповідно до напрямів діяльності оперативно-рятувальних підрозділів;

- сформований згідно з індивідуально обраним напрямом діяльності МНС України прес-набір (наприклад: прес-реліз, аналітичні статті, статистичні відомості, інформація про керівництво, біографії керівників підрозділу (міністерства), фотографії, рекламно-агітаційний матеріал);

- план-конспекти на протипожежну тематику (по одному для молодшої, середньої та старшої школи);

- сценарій виховного заходу на протипожежну тематику або щодо профілактики надзвичайних подій з причини антропогенного фактору (тематика довільна); тематичний план занять з дружинами юних рятувальників-пожежників в умовах загальноосвітньої школи;

- план-конспект заняття з дружинами юних рятувальників-пожежників; сценарій змагань з детальним описом його проведення.

Додаткова (варіативна) частина ІНДЗ – це оформлені відповідно до вимог наукового дискурсу результати самостійної аналітико-пошукової роботи, виконаної в позанавчальний час. Вищим балом оцінюються ті роботи, у яких присутні елементи власного наукового пошуку (спостереження, результати опитування, експеримент) та відображені одержані результати.

За підсумками вивчення факультативу курсанти повинні знати:

- ключові поняття курсу («медіа», «медіа-культура», «інформаційне суспільство», «масова культура», «медіа-текст», «масова інформація», «зв'язки з громадськістю», «пропаганда», «агітація» тощо);

Питання педагогіки

- основні етапи розвитку медіа-культури й засобів масової інформації в Україні та за кордоном;

- головні риси й ознаки основних етапів розвитку медіа-культури та засобів мас-медіа з урахуванням історичних періодів і соціокультурних умов, нових досягнень у галузі інформування;

- сучасний стан та перспективи розвитку в галузі інформування;

- особливості та основні принципи функціонування різних видів мас-медіа;

- законодавчі засади функціонування мас-медіа; права виробників та споживачів;

- основні прийоми впливу мас-медіа на особу та їх наслідки;

- основні закони виникнення, створення, збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження та сприйняття медіа-текстів й принципи культури спілкування в інформаційному просторі;

- форми та методи організації масово-роз'яснювальної роботи відповідно до напрямів діяльності МНС України.

За підсумками опанування змісту факультативної дисципліни курсанти мають вмпи:

- давати тлумачення та пояснення ключових понять курсу («медіа», «медіа-культура», «інформаційне суспільство», «масова культура», «медіа-текст», «масова інформація», «зв'язки з громадськістю», «пропаганда», «агітація» тощо);

- аналізувати причинно-наслідкові зв'язки в історичних етапах розвитку медіа-культури та мас-медіа;

- розрізняти види мас-медіа;

- орієнтуватися в сучасному медіа-просторі, розрізняти основні принципи функціонування різних видів мас-медіа;

- розшифровувати закодовану в медіа-текстах інформацію;

- розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість, аналізувати та оцінювати медіа-тексти;

- самостійно створювати медіа-тексти;

- самостійно збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію з урахуванням пріоритетних напрямів діяльності МНС України;

- використовувати навички культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації;

- розрізняти та використовувати методи організації масово-роз'яснювальної роботи серед населення;

- самостійно організовувати та проводити масово-роз'яснювальну роботу з питань профілактики пожеж та надзвичайних ситуацій серед школярів;

- визначати та використовувати методи організації роботи з дружинами юних рятувальників-пожежних.

Курсанти, які брали участь у формульованому експерименті та проходили підготовку за програмою факультативної дисципліни, під час кожного заняття пропонували роботу із матеріалами мас-медіа.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можна зазначити, що програма факультативної дисципліни була складена у такий спосіб, щоб стала максимально здійснювати навчання на матеріалах та за допомогою матеріалів мас-медіа. Можливість реалізації поставлених завдань відкрилася завдяки розкриттю культурних феноменів, пов'язаних з медійним характером, як складником сучасної культури, а також використанню засобів мас-медіа у якості навчальних засобів під час лекційних, практичних та семінарських занять.

Література:

1. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів / У. Еко ; пер. з англійської мови Мар'яни Гірняк. – Львів : Літопис, 2004. – 384 с.
2. Лосев А. Ф. Аксиоматика знаковой теории языка / А. Ф. Лосев // Знак. Символ. Миф. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 28–64.
3. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров // Ю. М. Лотман // Семиосфера. – С.-Петербург : «Искусство-СПБ», 2000. – С. 150–392.
4. Маклюэн Г. М. Понимание медиа: Внешнее расширение человека / Пер. с англ. В Николаева ; Закл. ст. М. Вавилова. – 3-е изд. – М. : Кучково поле, 2011. – 464 с.

Hurinenko I. J., Ph.D.

TECHNOLOGY TRAINING OF CADETS UNIVERSITIES MOE TO UKRAINE PUBLIC AWARENESS

Elective course «Media culture and mass explanatory work» created and improvement in establishments of higher education of the Ministry of Emergencies of Ukraine is described at the article.

Keywords: professional training, mass-media, media competence, mass explanatory work.